

Skolverket har i uppdrag av regeringen att formulera mål för den statliga befattningsutbildningen för rektorer enligt förordningen (2011:183) om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem. Myndigheten utformar det centrala innehållet i form av ett måldokument. Måldokumentet riktar sig till de lärosäten som Skolverket ger i uppdrag att bedriva utbildningen samt till utbildningens deltagare och deras huvudmän.

Rektorsprogrammets syfte och mål

Skollagen anger att det ska finnas en befattningsutbildning för rektorer.¹ Rektorsprogrammet utgör därmed en central del av den statliga styrningen av skolan och förskolan.² Det finns också en förordning om befattningsutbildningen. I den anges följande om syftet och målet med utbildningen:

Syftet med befattningsutbildningen är att ge rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion kunskaper om de krav som anges i föreskrifter som gäller inom skolan, förskolan och fritidshemmet, samt att utveckla deras roll som ledare så att verksamhetens kvalitet kan säkerställas. Målet med utbildningen är att deltagarna får sådana kunskaper att de kan

- 1. ansvara för att elever och barn får en likvärdig och rättssäker utbildning,*
- 2. skapa förutsättningar för måluppfyllelse på såväl individ- som verksamhetsnivå, och*
- 3. ansvara för att verksamheten som helhet utvecklas.³*

Rektorsprogrammet ska ge förutsättningar för rektorer att genomföra sitt uppdrag i enlighet med nationella styrdokument. Utbildningen ska utveckla ett professionellt ledarskap som vilar på såväl vetenskaplig grund som beprövad erfarenhet. Rektorsprogrammet syftar till att stärka rektorernas förmåga att leda, organisera och utveckla sin verksamhet. Det innebär att särskild vikt ska läggas vid ett undervisningsnära ledarskap med fokus på att bedöma, utveckla och säkerställa undervisningens kvalitet.

Skolans och förskolans uppdrag

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och

¹ 2 kap. 12 § skollagen (2010:800).

² Med skola avses grundskolan och motsvarande skolformer, fritidshemmet, gymnasieskolan och motsvarande skolformer samt den kommunala vuxenutbildningen.

³ 2 kap. 2 § förordningen (2011:183) om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem.

lärande samt en vilja till bildning och en livslång lust att lära.⁴ Skolan och förskolan ska förbereda för fortsatt utbildning, vidare studier och yrkesverksamhet, ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet samt bidra till personlig utveckling.⁵

Innehållet i skolans och förskolans breda uppdrag framgår av skolans författningar såsom skollagen och läroplanerna med tillhörande kursplaner. En utbildning som utformas i enlighet med demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter främjar barns och elevers trygghet och välbefinnande. Det stärker i sin tur deras möjligheter att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar.

Rektorns uppdrag

Rektorn har en ledande och central roll i skolans och förskolans kunskaps- och samhällsuppdrag. Rektorn ska leda det systematiska arbetet för att alla barn och elever, oavsett behov, får likvärdiga möjligheter att lyckas i sin utbildning. Med utgångspunkt i styrdokumentet och de förutsättningar som staten och huvudmannen ger, ska rektorn tolka och förmedla en förståelse för uppdraget och organisera arbetet i verksamheten så att målen för utbildningen uppnås.

Detta sker i samverkan och dialog med personal, barn och elever för att utveckla utbildningens kvalitet. Det pedagogiska ledarskapet innebär att leda och samordna all personal i pedagogisk verksamhet, där varje barns och elevs lärande, utveckling och välbefinnande är i fokus. Ansvaret är inte begränsat till undervisning, utan handlar om utbildningsledning i vidare bemärkelse.

Rektorn ska följa upp och utvärdera enhetens resultat vad gäller såväl kunskaper som värden i relation till de nationella målen. Tillsammans med sin personal ska rektorn kartlägga och analysera verksamhetens resultat kritiskt för att identifiera utvecklings- och förbättringsområden. Därutöver har rektorn ett ansvar för att tillsammans med huvudmannen konsolidera det nationella uppdraget med de krav och förutsättningar som ges från huvudmannen utifrån kontextuella villkor i den egna verksamheten. Rektorn ska i handling – med professionellt omdöme och etisk kompetens – omsätta de grundläggande värderingar som verksamheten ska vila på enligt skollagen och läroplanerna.

Rektorsprogrammets ramar och struktur

Rektorsprogrammets målgrupp

Rektorsprogrammet riktar sig till rektorer i läroplansstyrd verksamhet. I mån av plats kan även personal med motsvarande ledningsfunktion få möjlighet att delta i utbildningen.⁶

⁴ Jmf. 1 kap. 4 § skollagen.

⁵ Hämtat från beskrivningarna i skollagen av utbildningens syfte för olika skolformer.

⁶ 2 kap. 5 § förordningen (2011:183) om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem.

En obligatorisk utbildning

Rektorsprogrammet är obligatoriskt för nyanställda rektorer i skolan och förskolan. Utbildningen ska påbörjas snarast möjligt efter att rektorn har tillträtt sin anställning och vara genomförd inom fyra år efter tillträdesdagen. För rektorer inom förskolan ska utbildningen vara genomförd inom fem år efter tillträdesdagen.⁷

Huvudmannens ansvar och delaktighet

Huvudmannen anmäler rektorn till utbildningen.⁸ Skolchefen eller den person skolchefen utser ska förbereda och lägger upp en plan för deltagandet tillsammans med ansvarig rektor. Planen bör visa hur utbildningen ska genomförs inom tjänsten och fortlöpande följas upp. Under utbildningen bör företrädare för huvudmannen involveras i relevanta moment. Studierna motsvarar cirka 20 procent av en heltidstjänst.

Kostnader för utbildningen

Staten och huvudmannen delar på kostnaderna för utbildningen. Staten betalar för utbildningen medan huvudmannen står för deltagarens lön under utbildningstiden, kurslitteratur, resor samt kostnader i samband med internat.

Utbildningens omfattning

Rektorsprogrammet pågår under tre år och omfattar 30 högskolepoäng på avancerad nivå. Utbildningen bedrivs i form av internat, seminariedagar och digitala utbildningstillfällen. Därutöver ges uppgifter att utföra i anslutning till den egna skolan eller förskolan.

Upplägg och arbetssätt

En grundläggande pedagogisk idé i Rektorsprogrammet är att teori och praktik vävs samman och skapar en meningsfull helhet för deltagarna.

Rektorsprogrammet innebär ett erfarenhetsbaserat och processinriktat lärande, med utgångspunkt i deltagarnas professionella erfarenheter. Ett undersökande arbete i den egna verksamheten relateras till vetenskapliga teorier och modeller, vilket förutsätter utveckling av ett analytiskt och kritiskt förhållningssätt.

Rektorsprogrammet är i huvudsak en internatförlagd utbildning. Detta för att möjliggöra professionella nätverk där deltagarna får reflektera över sin roll samt lära och utvecklas tillsammans med andra. Nätverk som kan vara värdefulla också efter genomförd utbildning.

Professionshandledning

Ett centralt inslag i Rektorsprogrammet är professionshandledning med deltagarnas egen praktik som utgångspunkt. Syftet är att fördjupa lärandet genom att deltagarna ges möjlighet att reflektera över ledarhandlingar och få återkoppling på dessa

⁷ 2 kap. 12 § skollagen.

⁸ 2 kap. 4 § förordningen (2011:183) om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem.

handlingar och erfarenheter. Teorier och begrepp från utbildningen prövas och fördjupas utifrån deltagarnas frågeställningar och dilemman. Professionshandledningen leds av utbildare med relevant kompetens i olika handledningsmodeller.

Rektorsprogrammets innehåll

Rektorsprogrammet är en professionsinriktad akademisk utbildning. Utbildningen består av följande kurser om 10 högskolepoäng vardera:

- Skoljuridik och myndighetsutövning
- Styrning, organisering och kvalitet
- Skolledarskap – pedagogisk ledning

De tre kurserna skapar en helhet för deltagarna. Deltagarna ska reflektera över och granska både chefs- och ledarskapet.

Skolan och förskolan är en del av samhället och av ett globalt sammanhang och påverkas ständigt av det som sker i omvärlden. Samhällets utveckling förändrar förutsättningarna för utbildning och ställer krav på rektorer att hantera komplexa juridiska, etiska, tekniska och organisatoriska frågor. Rektorsprogrammet ska som helhet behandla aktuella frågor samt ge kunskaper, kompetens och förutsättningar för ett strategiskt och aktivt ledarskap. Centralt är att kunna orientera sig och ha beredskap för hållbar utveckling i en föränderlig omvärld. Utbildningen ska främja ett resilient och etiskt ledarskap, baserat på demokratiska värden och normer.

Skoljuridik och myndighetsutövning

Syfte

Syftet med kursen är att garantera alla barns och elevers rätt till en likvärdig och rättssäker utbildning. Kursen ska därför stärka rektorns juridiska kompetens att ta det myndighetsansvar som lagar, förordningar och andra styrdokument förutsätter. Kursen ska tydliggöra det sammanhållna uppdraget med fokus på kunskaper och värden, såsom det formuleras i skollagen och läroplanerna, liksom det kompensatoriska uppdraget.

Innehåll

Inom kursen Skoljuridik och myndighetsutövning behandlas de rättsliga förutsättningar för verksamheten som anges i de lagar, konventioner, förordningar och andra styrdokument som reglerar verksamheten i skola och förskola. I detta ingår en förståelse för barn som rättighetsbärare med barnets bästa i åtanke. Rättssystemets uppbyggnad liksom juridiska metoder för att bedöma, argumentera kring och lösa rättsliga problem ingår. Även de stats- och förvaltningsrättsliga principer som har betydelse för verksamheten är centrala under kursen.

Kursen belyser rektorns ansvar och mandat som chef och pedagogisk ledare samt frågor som rör arbetsrättsliga perspektiv. Kursen behandlar även etiska dilemman och juridiska vägval i skolans och förskolans verksamhet. Utöver detta innehåller kursen frågor om vad det innebär att arbeta i en politiskt styrd verksamhet och att leda verksamheten inom rättsliga ramar.

Efter kursen ska rektorn kunna

- **leda** och **organisera** verksamheten i enlighet med skollagen och andra författningars krav på att ge alla barn och elever det stöd och den stimulans de behöver
- **argumentera** för, **fatta** och **motivera** beslut i enlighet med lagar och förordningar, samt utifrån etiska och andra perspektiv och dilemman **värdera** och **bedöma** olika handlingsvägar
- **identifiera**, **analysera**, **bedöma** och **lösa** rättsliga problem i praktiskt förekommande situationer och sammanhang.

Styrning, organisering och kvalitet*Syfte*

Syftet med kursen är att stärka och utveckla rektorns chefs- och ledarskap i att systematiskt analysera, organisera och utveckla verksamheten, för att säkerställa barns och elevers rätt till ändamålsenligt stöd för utveckling, lärande och välbefinnande. Kursen ska utveckla rektorns kunskap om och perspektiv på hur god kvalitet i undervisning och pedagogisk verksamhet kan utvecklas, bedömas och kontinuerligt följas upp.

Innehåll

Inom kursen styrning, organisering och kvalitet behandlas de mål för verksamheten som reglerar verksamhetens kvalitet i skola och förskola. De olika skolformernas institutionella funktion i samhället är central och ska vara grundad i de värden som uttrycks i läroplanerna. Kursen belyser skolans och förskolans samhälleliga bildningsuppdrag och verksamhetens styrning och organisering, historiskt och i nutid.

Kursen behandlar metoder för uppföljning, datainsamling, analys och utvärdering samt ger deltagarna möjlighet att pröva och öva metoder för systematiskt kvalitetsarbete med undervisningens kvalitet i fokus. Det innebär att kursen utvecklar ett vetenskapligt förhållningssätt till såväl kvalitetsbegreppet som olika styrningsmodeller. Kursen klargör rektorns roll som chef och ansvarig för verksamhetens inre organisation samt för en hållbar arbetsmiljö. Det innebär att förstå och kunna tillämpa olika principer för resursfördelning och att vara den som leder personalen samt organiserar och fördelar arbetet i den dagliga verksamheten. Dessutom ska kursen utveckla kunskaper om principer för bedömning och rättssäker betygssättning.

Efter kursen ska rektorn kunna

- **forma** och **styra** den inre organisationen för en likvärdig utbildning av hög kvalitet
- **leda** och **organisera** ett systematiskt utvecklings- och kvalitetsarbete genom att **följa upp**, **analysera**, **utvärdera** och **förbättra** utbildningen kontinuerligt
- kritiskt **granska** och **ta ställning** till olika metoder och teorier för utvecklings- och förbättringsarbete.

Skolledarskap – pedagogisk ledning

Syfte

Syftet med kursen är att utveckla kompetens att leda och samordna all personal för barns och elevers rätt till utveckling, lärande och bildning. Kursen ska främja förmågan att kritiskt reflektera över det egna ledarskapet i relation till rektorsrollen och utmaningen i att vara mellanchefer. Kursen ska utveckla ett ledarskap som kännetecknas av mod att utmana förhållningssätt, kulturer och arbetsmetoder i organisationen för att prioritera och möjliggöra förbättringar.

Innehåll

Inom kursen Skolledarskap – pedagogisk ledning behandlas grundläggande förutsättningar för pedagogisk ledning av skolans och förskolans personal. Kursen ska belysa den komplexitet som karakteriserar rektorsuppdraget.

Rektorns legalitet och legitimitet är två perspektiv som belyses utifrån den maktposition som rektorsrollen medför i relation såväl till personal som till barn, elever och vårdnadshavare – men även positionens beroendeställning till huvudmannen och det omgivande samhället. Ledarskapet i skolan och förskolan kan beskrivas utifrån tre aspekter: strategi, relation och kommunikation. Det innebär att teorier om och erfarenheter av perspektiv på ledarskap, organisation, konflikthantering och kommunikation behandlas och tillämpas i kursen.

Det pedagogiska ledarskapet sätts i relation till skolans och förskolans mål och uppdrag, i förhållande till individ och samhälle.

Kursen belyser rektorns förmåga att leda lärare och övrig personal med utgångspunkt i verksamhetens nuläge och behov. Det innebär att verka för ett kommunikativt klimat och att skapa forum för lärande, för att utveckla undervisning av hög kvalitet.

Efter kursen ska rektorn kunna

- **leda och utveckla** personal i riktning mot verksamhetens fastställda mål i ett professionellt lärande
- **kommunicera, klargöra och prioritera** verksamhetens uppdrag, mål och resultat
- **utveckla** former för delaktighet och inflytande för personal, elever och barn samt för samverkan med myndigheter och civilsamhälle
- **hantera** konflikter, svåra samtal och att **leda** i kris.

Examination

De tre kurserna ska examineras så att de bidrar till måluppfyllelse. Det är de lärosäten som anordnar utbildningen som ansvarar för examinationens upplägg och genomförande.